

Juhlayleisöä lyseon eräästä juhlatilaisuudesta 1960-luvulta (Leena Aallon kotialbumi)

Lyseon teinikunnan toiminta oli vilkasta. Se heijastui virkistävästi koko koulun ilmapiiriin. Mykkäsen Matti oli puheenjohtajana. Meillä oli sitten Matin vuonna 1963 perustama teinilehti *Mäkärä*, jota innolla toimitettiin ja levikkiä nostettiin. Lehtori Jukka Aarni toimi lehden edistyksellisenä päätoimittajana. Samana vuonna koulun aktiivinen oppilas Seppo Säynäjäkangas kirjoitti ylioppilaaksi. *Mäkärästä* tulikin merkittävä kulttuurilehti, pikkuisen myös kapinallinen. Sanottiin, että *Mäkärä* oli Suomen paras teinilehti. Minäkin yritin aikaani seuraavana muka matkia runoilijoita ja kirjoittaa *Mäkärään* niitä ”uusia” runoja. En ole itse pystynyt lukemaan niitä jälkeen päin, niin kauheita päkistettyjä teinituotoksia ne olivat olleet. Se ”Uuden runon” suuntaus ei näköjään ollut minun alaani. Vieläkin minulla on tallessa se vanha Markku Lahtelan ja Anselm Hollon vuonna 1963 toimittama runovalikoima ”*Idän ja lännen runot*”, vaikka nykyään en niiden runojen päälle ymmärrä yhtään mitään. Mutta silloin ne olivat tärkeitä.

Jälleen päivä —
Helsingin akvaario
ja alkemia
eduskuntatalossa
Ensi vuonna
sanomme —
toisin olisi pitänyt tehdä

Amerikkalainen akrobaatti
tanssi Vietnaminna
muistaen —
jos putosa —
putosa Neuvostoliittoon
— Muutamien aivoissa
on joskus optisesti tyhjää.

Radio huusi
Churchill
kansa huusi Salamaa
Me nostimme
lipun Ståhlbergin päivänä
tankoon ajatellen vain näikäämme
tunsiimme olevamme viisas
kuin 100-vuotias
tai tyhmä
kuin Hiltsu
Johnson vanhoi jossain
jotain
Tamperekin otti jääkiekkoi-
lijansa vastaan ja
Oulu luistelijat.
—
Tänä päivänä vain
jää jotakin hämäräksi

toisenlaiseksi
Kulttuurin nollaraja
pitkät pitkät
iunta, kommunismi
mutta räppänä auki etelään
tyhpyvien revontulet leuhottava
Kuule, joko nyt on päivä

Ote eräästä *Mäkärässä* 1960-luvulla julkaistusta runosta (kuva: Leena Aalto)

Kourin Pentti nuoresta iästään huolimatta kirjoitti kanta-aottavasti *Mäkärään* paljon hyviä asiategstejä, useimmiten taloudesta. Hän ei välittänyt urheilusta, oli kömpelö siinä, matematiikka oli hänen vahvuutensa. Kerran alemmalla luokalla kun hän oli saanut matematiikan kokeista vain numeron 9, hän oli itkenyt. Pojalle kun kävi vain numero 10, se oli ehdotonta. Pentin äiti Eeva oli ollut meille matematiikan opettajana. Pentti jatkoi sitten myöhemminkin niiden talousasioittensa pyörittämistä, vieläpä kansainvälisellä tasolla. Hän on muistellut myöhemmin haastatteluissa niitä mukavia teinilehti *Mäkärän* aikoja, jolloin innolla kirjoitettiin kaikkea ajankohtaista. *Mäkärässä* ei

käsitelty vain koulun tai kemijärviläisiä paikallistason aiheita vaan siellä oli esillä Vietnamin sota ja monet muut suuremmat asiat. Muistan vielä sen perjantapäivän iltahetken 22.11.1963, jolloin uutisissa kerrottiin presidentti John F. Kennedyn kuolemasta. Olin kirjoittanut siitä illasta päiväkirjaanikin mietteitä, missä kohtaa pirttiä seisoin uutisen kuultuani ja mitä olin silloin ajatellut. Niin vaikuttava se tieto oli ollut pikku kylän tytölle.

Joitakin asioita teinikunta tietenkin yritti ajaa omassa koulussa paremmaksi, vaikka periaatteessa alkuvaiheessa vielä hyväksyttiin koulun säännöt ja opetus. Ajan kanssa sitten politiikkakin alkoi välillä kuulua teinikunnan jäsenten puheissa. Ilmassa oli jo sävyä radikaalimpaan suuntaan ja Teini-liitosta tuli vihjeitä lisääntyvään vallan kasvattamiseen. Vanhalle yhteiskunnalle ei haluttu enää liikoja kumarrella. Haluttiin luoda uutta ja vapaata.

Keskiviikkoisin saattoivat muutamat lähellä asuvat oppilaat käväistä Työväentalolla, eli Tökärillä tansseissa. Se oli tullut rehtori Saara Liimatan korviin. Kerran oli Tökärillä taas tanssit ja Miss Kemijärven valinta. Tietysti muutama oppilas Särkikankaalta oli lähtenyt kannustamaan omaa suosikkiaan. Mutta sinne olikin ilmestynyt yhtäkkiä rehtori Liimatta rinta pystyssä tuiman näköisenä. Ei suinkaan missikilpailuun osallistuakseen, vaan kontrolloimaan, ketä lyseon oppilaita siellä oli. Onneksi ei ollut kuitenkaan karttakeppi mukana. Eipä oltu ennen nähty rehtoria Tökärillä, se veret seisauttava tapaus muistettiin pitkään. Järjestysmiehetkin seisoivat jähmettyneinä, selkä suorana ja silmät ymmyrkäisinä, eivätkä osanneet edes suutansa avata tervehdykseksi, eikä tanssiin pyyntöä myöskään esitetty. Ja rankaisuja siitä tanssireissusta oppilaille tietysti tuli. Pyhätunturillekin tehtiin matkoja, joissa myös yövyttiin. Yhdellä tunturireissulla oli pari poikaa käynyt illalla nukkumaan menon jälkeen tyttöjen huoneessa höpöttämässä vitsejä. Tieto siitä oli kantautunut koululle ja kaksi poikaa erotettiin kahdeksi viikoksi koulusta. Oletettiin, että lukion pojat tuntevat jo kellon.

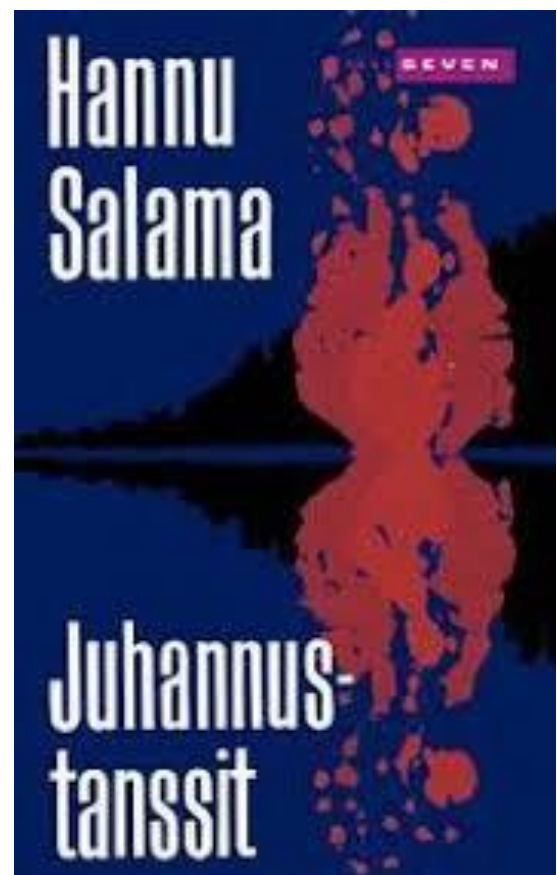
Kemijärvellä oli vanha Elokuvateatteri Sampo, aivan siinä mukavasti keskellä kauppala. Elokuvateatteri oli toiminut sodan aikana hyvänä hevostallina. Muistikuvani mukaan siellä ainakin esitettiin vuonna 1965 *Sound of Music* -elokuva, jota monet haikeudella muistelevat. Mutta tärkein paikka oli se Kemijärven silta. Se pitkä silta, minkä jokainen Kemijärvellä asunut muistaa. Sillalla seurattiin jäiden lähtöä, sieltä voitiin katsella revontulia ja siellä sai vaikka vain rauhassa kävellä yksin tai yhdessä. Se oli se nuoruuden haaveiden ja toiveiden silta, mikä jäi pysyvästi mielenmaisemaan.

VPK:n talo Pöylijärven rannalla oli nähnyt sodat ja useat sukupolvet. Siellä oli monet tanssit tanssittu ja syöty menneinä vuosina lottien keittämää soppaa. Oli myös Pajulan rautatiepysäkki, josta lähdettiin Lättähatulla joko Sallaan tai Rovaniemelle päin. Muistoon on jäänyt mieleen eräs kaunis juhannusaatto, kun Pajulasta lähdettiin Lättähatulla Rovaniemelle Ounasvaaralle juhannusta juhlimaan. Oli kukkainen Asusteelta ostettu kesämekko päällä ja kaikki elämässä tuntui niin ihanalta. Lapissa juhannuksen aikaan mentiin aina tunturille, vaaraan tai järven rannalle. Lättähatulla kävin joskus myös Kursussa kyläilemässä. Keskellä Kursun kylää oli punainen Kansantalo, jossa oli aina lauantai-iltoina Moskovitsh -autoja pihalla ja Brylcreemitukkaisia miehiä käymässä tanssimisen välillä nurkan takana janoaan sammuttamassa.

Kemijärven kirkon vanhan hautausmaan takana rannassa oli ”Rantaperä”, jonne oli varoitettu koululaisia menemästä. Mutta ei ollut kiellettyä mennä Osuuskassan talossa sijaitsevaan Valion baariin. Siellä juotiin pirtelöitä. Rengas-baari Postia vastapäätä oli toinen paikka, jossa oli mukava käydä. Rengas-baarissa oli levyautomaatti, jota ahkerasti kuunneltiin. Pitihän kaikki uudet iskelmät tuntea. Pajatson pelaamiset olivat minulle vieraita asioita. Linja-autobaari oli aina päivisin täynnä sivukyliltä tulleita miehiä, joita oli vaikea tunnistaa siinä sakeassa tupakin savussa. Ravintoloita oli kaksi, Koilliskunta ja Osuusliike Sallan yläkerta, Pohjanpirtti. Ravintoloissa kävi vain vanhempi väki. Keväisin oli Kemijärvelläkin aina Markkinat. Siellä tietysti piti aina käydä uudet kammat, peilit ja markkinapallo ostamassa. Markkinoista tiesi, että kevät oli tulossa. Sellutehdas oli aloittanut toimintansa vuonna 1965 ja välillä tietenkin ”raha haisi”. Elettiin Kemijärven komeaa ja vireää aikakautta.

Silloin kirjoiteltiin paljon kirjeitä. Ne piti olla hienosti kirjoitettuja ja tarpeeksi pitkiä. Siskolta tuli heti napakka huomautus, jos olin kirjoittanut huonon tai liian lyhyen kirjeen. Siihen aikaan kun ei ollut puhelimia joka talossa, asiat hoidettiin kirjeitse. Sedällä oli puhelin, jonka numero oli 472, se numero oli helppo muistaa. Särkikankaalla oli myös sedän ruokakauppa. Siellä lähistöllä asui mökissään Kemijärven Hulda, se Rovaniemen markkinoilla -laulussakin mainittu Hulda. Hulda oli oikein mukava. Mökin pihalla saattoi joskus olla hienot kiesit hevosia varten. Huldalla oli poikia, ainakin yksi, jota Pätkäksi kutsuttiin. Setäni antoi heille aina ilmaiseksi leipiä tai muuta, mitä oli jäänyt kaupassa myymättä. Hulda oli avusta kovasti kiitollinen ja muisti tervehtiä tavatessa kohteliaasti. Pojillakin oli aina puukot piilossa, kun he tulivat kauppaan. Oli mukava asua lähellä ruokatavarakauppaa. Hevostarvikkeet he ostivat muualta.

Lyseossa äidinkielen opettajana oli lehtori Jukka Aarni. Hänen avulla saimme tutustua laajasti koti- ja ulkomaiseen kirjallisuuteen. Kirjoja ja runoja luettiin paljon. Se kuului asiaan seurata kaikki uutuuskirjat. *Parnasso*-lehti ja muutkin kirjallisuuslehdet tulivat kaikille tutuiksi. Muistorikkain tapahtuma koululta on jäänyt mieleen, kun osa oppilaista sai luettavakseen äidinkielen oppituntia varten juuri kirjakauppaan tulleen vuonna 1964 ilmestyneen Hannu Salaman kirjoittaman kirjan *Juhannustanssit*. Syksyn uutuuskirja oli tietysti mielenkiintoinen ja sitä analysoitiin laajasti tunnilla. Moraali ja yhteiskunnalliset olot nostettiin esille. Lainattiin sitten sitä muillekin. Mitenkään kummallisemmin emme kuitenkaan siihen reagoineet, se oli yksi kirja muiden joukossa. Kirjan kieli oli tosin välillä rajua, mutta olihan sitä Lapissa kuullut vaikka minkälaista puhetta ja nähnyt viinan juontia, eikä niistä ollut suuremmin haavoittunut. Sehän oli modernia olla uskalias ja kirjoittaa avoimesti ja realistisesti yhteiskunnan tilanteesta. Mutta ei kyllä monta sellaisella tyyllillä kirjoitettua kirjaa olisi jaksanut lukea,

kerrallaan yksi riitti. Kokonaan ei kuitenkaan voinut silmiänsä ummistaa sosiaalisista epäkohdista, sekään ei olisi ollut hyväksi. Yritettiin olla viisaita ja edistyksellisiä.

Mutta sitten tuli pamaus, ja roihahti oikein viimeisen päälle. Kirjasta nousi hirvittävä häly sekä oikeustoimet ja meille pitkät puhuttelut. Vedottiin jo arkkipiispaan ja koko taivaan valtakuntaan. Ja sehän oli tietysti Kemijärvellä, pienessä kauppalassa, suuri skandaali, että lyseon oppilaat olivat saaneet lukea sellaisen paholaisen kirjoittaman kirjan. Ja vielä noin nuorena. Joku jo kysyi, että eikö meitä kaduta noin ala-arvoista, syntistä, tekstiä lukea ja joutua kadotukseen. Oli kuin mekin olisimme olleet kurjia syntisiä Jumalan pilkkaajia, varsinkin lestadiolaisten silmissä. Ihan siinä melkein tuomiota pelkäsi ja piilopaikkoja jo katseli, kun lestadiolaiset olivat niin hurjina tapahtumasta. Siinä ei enää auttanut kilvoittelemiset ja armokin oli jo kortilla. Sitä kirjaa ei enää uskallettu edes mainita, jottei tulisi leimatuksi maalliseksi syntisäkiksi.

Tarkoin oli minunkin pitänyt varjella, ettei mummoni, joka oli harras vanhalestadiolainen, saanut kuulla tanssireissuista ja kirjoista mitään. Jos hän olisi saanut tietää, niin siinä olisi kyllä pullollinen Kamferitippoja kulunut ja ehkä useampikin. Ja monta veisuspäivää olisi minullekin langennut. Vähän kyllä poskia punoitti, kun kuuli radiosta ja televisiosta niistä *Juhannustanssien* oikeudenkäynteistä. Kari Suomalainen oli tietysti laatinut tapahtumasta pilapiirroksen. Myöhemmin sai presidentti Kekkonenkin sitten Jumalan sijasta antaa Hannu Salamalle armahduksen. Kansakoulun arvostelukirjasessa oli alkuosassa ollut saatesanat kasvattajalle. Sivun lopussa oli sitten iso oikein raamitettu sarake, jossa suurin kirjaimin luki ”Joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee”. Lohdutukseni muistaakseni oppikoulun todistuspaperissa ei tällaisia porkkanoita oppilaille ollut.

Mutta toisaalta se häly oli myös jännittävää. Ajatella, me olimme tehneet sellaista, mikä oli muissa kouluissa ja muilta oppilailta kiellettyä. Sehän oli kuin salainen aarre, josta ei kuitenkaan uskallettu puhua. Meillä oli jotakin, mitä muilla kouluilla ei ollut. Kirja tietysti sensuroitiin, mutta me olimme ehtineet sen jo lukea. Me tiesimme, mitä siinä oli lukenut, muut eivät. Vieläkin, kun näkee vain kirjan kansikuvan, häivähtää mielessä, että uskaltaako sitä edes katsoa. Juhannustanssit on ollut aikoinaan monelle todellinen tunteita riipaiseva kokemus sekä kirjana että heleän kesäisenä lavatanssina.

Kemijärven kauniit järvimaisemat, kouluaika ja teinielämä jäivät sitten aikanaan monelle lyseon oppilaalle lopullisesti taakse. Useimmat suuntasivat junalla etelään opiskelun ja työn perässä. Myös ulkomaille on moni muuttanut, osa palannut myöhemmin Suomeen takaisin. Talvella taivaan valkeat herättelevät menneisyyden tapahtumia taas uusiksi elämishetkiksi. Mutta juhannuksen yöttömään yöhön, keskiyön auringon valoon ja kultaisiin niittykulleron kukkiin liittyvät herät ja koskettavat muistot eivät Lapista pois muuttaneilta unohdu koskaan. Juhannusyöt ovat aina niin taianomaisia, ihmeellisiä – ja lähtemättömästi muistoissa säilyviä.

Junantuomilta tuulelle terveiset

Takin helmoissa taivahan tuulet
ne junantuomille menneistä muistuttaa.
Postikortissa pitkä silta
luo nuoruuden unelmat uudestaan.
Se oli se meidän juttu
nähdä vettä ja taivasta,
ylös vaaralle joskus nousta
yön yöttömän huumassa.
Kotikyliltä lähdettiin kerran

junan tuomina etelään,
joku vieläkin kauemmas ehti
ehkä kyyneleet silmissään.
Veden välkettä, vihreää metsää
niitä rantoja onnellisten,
jälkeen vuosien monien menneiden
yhä kaivaten, kiitellen muistelen.
Kerron tuulelle sydämen terveiset:

- Kemijärvelle muistoissani palaan.

Teksti on julkaisu 29.7.2020

Tekstin julkaisutiedot:

Aalto, Leena 2020. Juhannustanssit kemijärviläisittäin – hetkiä kouluajoilta 1960-luvulla Kemijärvellä.

Kasvatuksen historian ENSYklopedia. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.

http://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Juhannustanssit%20kemija%CC%88rvela%CC%88sit%CC%88in%2C%20Leena_lo_3.pdf

Leena Aallon muita koulumuistelutekstejä tällä sivustolla:

[Muistoja Vaadinselän koululta – jälleenrakentamiskauden kouluajoja Sallassa](#)

[Mis kaikki poja ny ovat? Muistoja opiskeluajalta Turun yliopistossa vuosilta 1972–1976](#)